

**18. Araç dil kullanımı açısından yabancı dil öğretim yöntemleri üzerine****Şule YILMAZ<sup>1</sup>****APA:** Yılmaz, Ş. (2022). Araç dil kullanımı açısından yabancı dil öğretim yöntemleri üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 274-283. DOI: 10.29000/rumelide.1105575.**Öz**

Bu çalışmada yabancı dil öğretiminde araç dil kullanım sorununa değinilmektedir. Öğrenmenin başlangıç seviyesinde, araç dilin bir dizi önemli işlevi yerine getirebileceği, diller arasında paralellikler çizmeye izin verebileceği, “olumsuz aktarımlara (interfrence)” engel olmaya yardımcı olabileceği sonucuna varılmıştır. Yabancı dil öğretme sürecinde ana dil veya araç dile başvurmak eğitim sürecinin etkinliğini artırmayı mümkün kılıyorsa, bu kabul edilebilir bir durumdur. Yabancı dil eğitiminde araç dilin ısrarla kullanılmaması, eğitim sürecinde sadece faydasız olmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin ilerlemesini yavaşlatır, öğrenmenin içeriğini zayıflatır. Ancak, öğrencilerin dil eğitim düzeyi ne kadar yüksekse, araç dil o kadar az kullanılmalıdır. Öğretici, öğrenme sürecinde araç dilin kullanımını sınırlandırmalıdır. Daha zahmetsiz olduğu için öğrencilerin yabancı dil derslerinde ana dillerine geçme durumları sık görülmektedir. Diğer yandan, öğretici dil öğretiminde yeterli deneyime sahip olmaması durumunda ders içeriğini hedef dilde, görselleştirme, jestler vb. aracılığıyla açıklayamadığı için araç dile başvurmaktadır. Bu şekildeki kullanımlar tehlike arz etmektedir. Çünkü öğrenciler hedef dili öğrenmeye motive olamazlar ve onların bu dili iletişim aracı olarak kullanma ihtiyacı azalmaktadır. Bu nedenle her yabancı dil öğreticisinin görevi, hedef dilin imkânlarıyla yetinerek, öğrenme sürecinde araç dilin kullanımını kademeli olarak azaltmaktır. Bu çalışma, öğreticinin yabancı dil öğretme sürecinde araç dil kullanımının düzenlemesine yardımcı olabilecek öğretim yöntemlerine odaklanmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** Yabancı dil öğretimi, araç dil, ana dil, hedef dil, öğretim süreci, öğretim yöntemleri

**On foreign language teaching methods in terms of an intermeditary language****Abstract**

The article is devoted to the problem of using an intermediary language in foreign language teaching. It is concluded that on the beginner level, an intermediary language can perform a number of important functions, allow drawing parallels between two languages, help to overcome interference, check comprehension etc. The usage of the mother tongue or the intermediate language in the foreign language teaching process is acceptable if it helps to increase the effectiveness of the educational process. The rejection of an intermediary language in foreign language education is not only useless but also slows down learners' progress and weakens the process of learning. However, the higher the level of linguistic training of learners, the less the intermediate language should be used in foreign language classes. A teacher should limit the use of an intermediary language in the learning process. Since it is more effortless, it is naturally for learners to switch to their mother tongue in foreign language lessons. On the other hand, if a teacher does not have sufficient experience in teaching

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü (Kayseri, Türkiye), suleyilmaz@erciyes.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9183-3635 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: .24.02.2022-kabul tarihi: 20.04.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1105575]

foreign language, cannot convey the content by means of target language, visualization, gestures, etc., he/she is compelled to unnecessary use an intermediary language. And that poses a danger to foreign language process as learners cannot be motivated to learn the target language and their need to use this language as a communication tool decreases. Therefore, the task of every teacher of a foreign language is to gradually reduce the use of an intermediary language in the learning process, trying to make do with the means of a foreign language. The article focuses on the methodology for presenting material in foreign language lessons, which allows teacher to regulate the use of an intermediary language in the learning process.

**Keywords:** teaching foreign languages, intermediate language, native language, target language, teaching process, teaching methods

## Giriş

Yabancı dil ğreticisinin karşılaştığı en sık sorunlardan biri araç dil kullanımınıdır. Yabancı dil ğretim yöntembiliminde araç dil, yabancı dil ğretimi sürecinde kullanılan dil olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak, bu ya öğrencilerin ana dilleridir ya da çok dilli sınıflarda çoğunlukla İngilizce olmak üzere yaygın olarak konuşulan bir dildir. Araç dilin kullanımı, araştırmacılar tarafından uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Yabancı dil sınıflarında araç dil, yabancı dil öğretimine dâhil edilmeli mi, yoksa öğrenme sürecinden tamamen çıkarılmalı mı? Kullanılıyorsa kullanım sıklığı ne kadar olmalı? Yani ğrenciler doğrudan doğal konuşma ortamına dahil edilmeli mi?

Yabancı dil ğretim yöntembiliminde ana dilin varlığı "explicite" (görünür, açık) veya "implicite" (görünmez, örtük) olabilir. Explicite, yani öğrencilerin ana dilini doğrudan kullanımınıdır. Bu nedenle bunu sistematik hale getirip amaca uygun bir şekilde kullanılması mümkündür. Ancak bir yabancı dilin implicite varlığı da fark edilmeli ve düzenlenmelidir. Sadece ğrencilerin zihninde değil, aynı zamanda öğretici de anadil becerilerinin ğretim sürecine etkisini anlamalı ve dikkate almalıdır. Yabancı dil öğrenme tecrübesi olan öğretici, öğrencinin yeni bir dil öğrenirken zihninde neler olduğunu çok daha iyi anlamaktadır. Sonuç olarak böyle bir öğretici, öğrencilerin ana dillerindeki dilbilgisel yapıları başarılı bir şekilde açıklayabilir, her iki dilde de benzer olgulardan örnekler verebilir ve bir dilden diğerine çevirinin yeterliliğini değerlendirebilir (Kecskes, 2008).

Yabancı dil öğrenimi sürecinde öğrencilerin zihinlerinde ve konuşma aktivitelerinde her iki dilin yapıları birbiri ile temas eder - ana dil ve hedef dil. Herhangi bir dilbilgisel yapı, sözdizimsel yapı, sözcük birimi ve fonetik birimlerin paralelliği, hedef dilin daha hızlı ve ya daha iyi anlaşılmasına ve özümsemesine katkıda bulunur. Öğretici, ğrencilerin ana diline sahip değilse ve dilsel yapıları açıklayamıyorsa, öğrencilerde karmaşaya neden olur, ğrenci çalışılan konuları zor kavrar ve öğreticinin yeterliliğini sorgular.

Yukarıda belirtildiği gibi yabancı dil öğrenirken, öğrenciler bilinçli veya bilinçsiz olarak ana dilleriyle bir analogi (benzerlik) kurarlar. Öğrenci ana diline hâkimdir ve ona müracaat etmeden hedef dili algılayamaz. Hedef dilde düşünemediği zaman, yani dilde yeterlilik seviyesine ulaşana kadar, çeviri yapması (en azından zihninde), benzerlikler araması, ana dilindeki dilbilgisel yapılarla paralellikler kurması kaçınılmazdır. Dilbilgisel bir yapı her iki dilde de tamamen örtüşüyorsa, "transposition", yani olumlu bir aktarımdan bahsedilir. Kısmen örtüşüyor veya hiç örtüşmüyorsa, o zaman "interference" yani olumsuz bir aktarımdır. Böylece, ğrencilerin ana dilini ve onun dilbilgisel sistemini bilen bir öğretici, olumsuz aktarımdan kaynaklanan hataları tahmin edip önlem alabilir. Yani, olumsuz aktarımdan

kaynaklanan hataları başka bir kaynaktan gelen hatalardan ayırt edebilir ve bu hataları ortadan kaldırabilir (Medgyes, 1994).

### **Araç dilin yabancı dil öğretimindeki işlevleri ve amaçları**

Öğretim yöntembilim araştırmalarında, öğrenme sürecinde araç dil kullanmanın gerekliliğini ve tavsiye edildiğini kanıtlayan önemli sayıda çalışma vardır (Deller vd., 2002, Boeckmann vd., 2011, Copland vd., 2011, Jingxia, 2010, Cook, 1999, Macaro, 2001, Shimizu, 2006, Schweers, 1999, Sarıçoban, 2010, Yavuz vd., 2008, Yıldırım vd., 2000). Ünlü kuramcılar ve dilbilimciler araç dilin kullanılmasını önermektedirler. Şüphesiz, “ana dili, öğrenme sürecinden çıkarmak mümkündür, ancak öğrencilerin kafalarından atmak mümkün değildir” gerçeğine katılmamak imkânsızdır (Shherba, 1974). Ayrıca, öğrencilerin önceki dil edinim deneyimlerinin eğitim sürecine dâhil olması, öğrencilerin düşünsel gelişimine katkıda bulunan bir faktör olarak kabul edilmektedir (Language teaching and learning in multilingual classrooms, 2015, s. 27).

Söz konusu araştırmalarda, öğrenme sürecinde ana dil kullanımının çok sayıda işlevini tanımlamışlardır. Tanımlanan işlevler irdelendiğinde aşağıda belirtilen noktalar ortaya çıkmaktadır:

1. Eğitim sürecinin organizasyonu (genel bilgilendirme, eğitim süreci ile ilgili talimatlar, eğitim sürecinin düzenlenmesi için öneriler vb.);

Ana dildeki bu tür kullanımlar, özellikle talimat ve ödevler, hedef dilde tekrarlanabilir. Böylelikle öğrencileri ana dillerinden zamanla uzaklaştırarak bu tarz kullanımlar sadece ustalaştıkları hedef dilde kademeli olarak verilir. Fakat yine belirtmek gerekir ki bu durum sadece başlangıç seviyesinde (beginner), eğitim sürecini kontrol etmek amacıyla bir dereceye kadar kullanılması kabul edilebilir.

2. Ders konularının açıklanması;

Ders konularını açıklarken öğretici ana dil ve hedef dildeki analogileri gösterir. Böylece öğretici iki dilin karşılaştırmasını gerçekleştirir.

3. Öğrencilerin anlama düzeyinin kontrolü;

Dilbilgisi yapılarının ve sözcük birimlerinin anlamını, dolayısıyla kullanımlarının doğru şekilde öğrenilip öğrenilmediğinin kontrolü yapılırken kullanılır. Örneğin dinleme ya da metin çalışmalarında etkinliğin kavranma derecesini kontrol ederken, soru cevap kısmında ana dil kullanılabilir.

4. Öğrencilere hedef dil ile ilgili kültürel bilgilerin iletilmesi;

Başlangıç seviyesinde, yani hedef dil seviyesinin bu tür bilgilerin algılanması için henüz yeterli olmadığı durumlarda, öğretici bu bilgileri aktarırken araç dil kullanabilir. Bu tür bilgileri verirken, hedef dilde sözcüklerin (yer adları, adlar, karşılığı olmayan sözcükler) eşzamanlı olarak verilmesi, öğrencileri sadece bölgesel ve coğrafi bilgiler hakkında bilgilendirmekle kalmadığı gibi, aynı zamanda hedef dil öğrenim sürecine de fayda sağlamaktadır. Genellikle, bu uygulama hedef dilin ülkesini daha iyi tanımasına vesile olduğundan oluşacak olumlu imaj sayesinde öğrencilerin motivasyonu ve öğrenme etkinliği artar.

Yukarıda bahsedilen araç dile başvurma nedenlerinin amacı eğitim sürecinin etkinliğini artırmaktır. Araç dil kullanılacaksa, sadece belirtilen amaç için kullanılmalıdır. Bu amaca aşağıda belirtilen maddelerle ulaşılacağı düşünölmektedir:

- Ders zamanından tasarruf etme.
- Olumlu ve olumsuz aktarımı kullanırken veya konuların daha iyi özömsenmesini
- kolaylaştırmak.
- Öğrenci tarafından yanlış anlamayı önlemek.
- Öğrencilerin motivasyonunu artırmak.

### Araç dil ve çeviri

Araç dilin çok önemli belki de en önemli işlevlerinden biri de ana dilden yabancı dile ve yabancı dilden ana dile yapılan çeviridir. Eğitim sürecinde çeviri, öğretim aracı ve eğitimin amacı olarak değeriendirilebilir. Çeviri sadece bir öğretim aracı değil, aynı zamanda amacı da olabilir. Fakat her ikisi birbirinden tamamen farklıdır. Eğitimin amacı bir dilden başka bir dile (yazılı veya simultane) çeviri öğretmek ise, o zaman öğrenim sürecinde araç dil sorunu yoktur. Her iki dil eşit bir şekilde öğretim aracı olarak kullanılır.

Öğretim aracı olarak çeviri, yeni sözcükleri anlamlandırmak için aşağıdaki durumlarda kullanılabilir:

- Sözcüklerin anlamlandırmasının tek yolu olması durumunda.
- Zamanından tasarruf sağlarken;
- Örneğın, tek anlamlı sözcüklerde, soyut anlamlı sözcüklerde, yardımcı sözcüklerin anlamlandırılmasında (edat, bağlaç).
- Eksik kavramayı önlemeye yardımcı olurken;
- Öğrenme sürecinde öğrencinin tam olarak durumu veya sözcüğü anlamadığı zaman bir karmaşa yaşar ki bu durum çok önemli ve tehlikeli bir durumdur. Genel olarak öğretimde eksik kavramalar birikip öğrenciye yük haline gelir. Öğrenci psikolojik olarak etkilenir veya tam olarak kavradığını varsayarak aşırı güven duygusu geliştirir.
- Çeviri etkinlikleri yapılırken;
- Yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynaklarda hedef dilden ana dile ve tersi olarak çeviri etkinlikleri bulunmaktadır. Bu tarz çalışmalarda çeviri öğretim aracı görevi üstlenir.

Yukarıda belirtildiğı gibi, araştırmaların bir kısmına göre, yabancı dil öğretme sürecinde ana dil veya araç dile başvurmak eğitim sürecinin etkinliğini artırmayı mümkün kılıyorsa, bu kabul edilebilir bir durumdur. Bu kullanım daha çok eğitimin başlangıç seviyesinde olabilir. Fakat orta ve ileri seviyede de araç dili kullanımının öğrenim sürecinde yeri vardır. Yabancı dil eğitiminde araç dilin ısrarla

kullanılmaması eğitim sürecinde sadece faydasız olmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin ilerlemesini yavaşlatır, öğrenmenin içeriğini zayıflatır.

### **Araç dilin yabancı dil öğretimindeki yeri**

Araç dilin yabancı dil eğitim sürecinden tamamen çıkarılmaması gerektiğini savunanlar bile, öğrenciler henüz o yabancı dili yeterli seviyede öğrenmemiş olduğundan, yani sadece başlangıç seviyesinde kullanımının mümkün olduğunu vurgulamaktadırlar. Fakat öğrencilerin dil seviyeleri ne kadar yüksekse, yabancı dil derslerinde araç dilin kullanımı o kadar az olmalıdır (Atkinson, 1993, Kolosova, 2014, Turnbull, 2001, Turnbull vd., 2002). Öğretici, öğrenme sürecinde araç dilin kullanımını sınırlandırmalıdır. Sırf daha kolay ve daha hızlı olduğu için öğrencilerin yabancı dil derslerinde ana dillerine geçmeleri sık görülür. Diğer yandan, öğretici yeterli deneyime sahip olmadığından ders içeriğini hedef dilde, görselleştirme, jestler vb. aracılığıyla açıklayamadığı için araç dile başvurur. Bu şekilde araç dile yönelme durumları çok tehlikelidir. Çünkü öğrenciler hedef dili öğrenmeye motive olamazlar ve onların bu dili iletişim aracı olarak kullanma ihtiyacı azalır. "Anadile dönülmesinde ileri sürülen argümanlar ... çoğu zaman daha kolay olduğu gerçeğine dayanıyor... süreci kolaylaştırarak sonucu zayıflatıyoruz" (Mitrofanova, vd., 1990, s. 121-122).

Bu nedenle, her bir öğreticinin görevi, hedef dili kullanmaya çalışarak, öğrenme sürecinde araç dilin kullanımını kademeli olarak azaltmaktır. Buradaki anahtar kelime "kademeli". Öğrenciyi hedef dil ortamına ısrarla sokma fikrinden uzak durulmalıdır. Araç dilin kullanılması en çok başlangıç seviyesi için tavsiye edilmektedir. Yine de orta seviye ve duruma göre ileri seviyede de kullanılabilir. Aynı zamanda, öğrenci ve öğretici arasındaki iletişimde, hedef dilin kullanım oranı araç dile göre her zaman daha fazla olması sağlanmalıdır.

Öğrenciyi hedef dil ortamında kaybolup kaybolmayacağı, hayal kırıklığına uğrayıp uğramayacağı ya da destek ve motivasyon alıp almayacağı tamamen öğreticiye bağlıdır. Öğreticinin araç dili kullanmayı tamamen reddetmesi, sorumluluğu öğrenciye yüklemesidir. İki dil arasında gerekli benzerlikleri yakalamasına yardım edilmezse, öğrencinin bunu kendi başına yapmak için yeterli motivasyonu olmayabilir ve yeterliyse de doğru yapamayabilir.

### **Araç dil kullanımı açısından yabancı dil öğretim yöntemleri**

Yabancı dil öğreniminin en önemli öğelerinden birisi sözcüktür. Dolayısıyla yabancı dil derslerinde, sözcük dağarcığının gelişimi önemli bir yer tutar. Dilsel araçlar sisteminde sözcük bilgisi, konuşma etkinliğinin (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) en önemli bileşenidir. Öğreticinin görevi, öğrencinin sözcüklere tam olarak hâkim olmasını sağlamak ve öğrenmenin tüm aşamalarında aktif biçimde kullanmasına yönelik çalışmalar yapmaktır. Başlangıç seviyesinde, dersleri sadece hedef dilde yürütmek, yetenek, deneyim ve her ders için ciddi bir hazırlık (güncel teknik donanım, renkli görsel materyaller, öğrencilerin oyunlara aktif katılımı, öğrencileri tamamen hedef dile yönlendirme isteği) gerektirir. Bu seviyede, sözcükleri açıklamanın ve öğrencilerin sözcük dağarcığını yenilenmesi için aşağıdaki yöntemler kullanılabilir.

### **Görsel yardımcıları - resimler, posterler, ifadeler, nesnelere.**

Yeni bir sözcüğü açıklamanın en kolay ve en anlaşılır yollarından biri görsel yardımcılarıdır (resimler, posterler ve nesnelere). Bu yaklaşım önceden hazırlık gerektirmektedir. Sınıfta bilgisayar, projeksiyon veya akıllı tahta vasıtasıyla istenilen resmi öğrencilere gösterilebilir. Tahtaya basit bir çizim yaparak da

ilgili sözcük anlatılmaya çalışılabilir. Bu seviyede diğer seviyelere göre açıklamanın duyulmasından ziyade görülmesi o sözcüğün algılanmasında daha etkili olacaktır. Slaytların kullanılması, ek bir işlem ve süre harcanması gerekmediğinden başlangıç seviyesinde hazır slaytların kullanılması uygun ve etkilidir.

### **Jestler, mimikler ve hareketler**

Her yabancı dil öğreticisi iyi bir Pantomim olmalıdır. Yüz ifadeleri ve jestler, özellikle yeni sözcüklerin açıklanmasında dersin ayrılmaz bir parçasıdır. İlk derslerde kulaklarımızı işaret ederek “dinlemeyi”, havada görünmez bir kalemle çizerek “yazmayı”, elimizde bir kitap göstererek “okumayı” vb. öğretiyoruz. Taklit, duyguları da kolayca açıklayabilir: üzüntü ve neşe, zevk ve hayal kırıklığı, utanma veya öfke. Yüz ifadelerin ve jestlerin yeterli olmadığı durumlarda vücut hareketlerinin kullanılması tavsiye edilmektedir. Örneğın, hayali bir direksiyon simidini çevirmek, "araba sürmenin" ne anlama geldiğini açıklayabilir. "Dans etmek", "gülümsemek", "sarılmak" gibi sözcükleri hareketlerle ifade etmek en doğal ve etkili yöntemdir. Hareket eylemlerine gelince bu durum zaten kaçınılmazdır. "gir", "ık", "geç", "yaklaş", "uzaklaş" gibi hareket eylemlerini sadece hareketlerle verilmesi en uygundur.

Fakat yaşanan Covid 19 Pandemisi sebebiyle daha da yaygın hale gelen ve gelişmeye devam eden online (Senkron) eğitim derslerinde iletişim yüz yüze derslerdekinden farklıdır. Öğrencilerle ders esnasında iletişim kurarken konunun anlaşılıp anlaşılmadığı noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Ders esnasında görüntülü bağlanmayan öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Bu nedenle “eğitimci öğrencilerden baş sallamak şeklindeki fiziksel sinyaller alamaz, duyulup duyulmadığı ya da anlaşılıp anlaşılmadığı hususunda öğrencilerle göz teması kuramaz” (Mammadli, 2020). Bu gibi durumlarda araç dile başvurma durumları doğal olarak artmaktadır.

### **Eş anlamlılar**

Eş anlamlılar yeni sözcüklerin açıklama aşamasında vazgeçilmezdir. Öğreticilerin üst seviyedeki öğrencilere yeni sözcükleri açıklarken en sık başvurdukları yöntemdir. Örneğın: "armağan" – “hediyey”, "ihtiyar" – “yaşlı”, "konut" – “ev” vb. Yeni sözcüklerin eş anlamlılar kullanılarak açıklanması, yabancı dil öğreniminin ileri seviyelerinde daha aktif olarak kullanılmaktadır.

### **Zıt anlamlılar**

Başlangıç seviyesinde, belirli sayıda sözcüğe hâkim olduğundan, yeni sözcükleri açıklarken, bilinen sözcüklerin zıt anlamlılarına başvurulabilir. Bu seviyede sadece sözcüğün zıt anlamlısı kullanılarak bu sözcüğün açıklanması için yeterli olabilir. Örneğın: “düşman” – “dost” sözcüğün zıt anlamlısıdır; “iyi – kötü”, “soğuk – sıcak” vb.

### **İlintileme, tanımlama ve sınıflandırma**

Yeni bir sözcüğü verirken, o sözcükle ilintili ve başka dillerde de bulunun aynı kökteki sözcükler örneklerde verilerek ilgili sözcüğe bağlantı kurarak açıklama yöntemidir. Örneğın, "hava durumu" sözcüğünü anlamlandırılmasında, çok dilde ortak olan "iklim" sözcüğü verilebilir (eng. climate, fr. climat, alm. klima, isp. clima). Buna dayanarak öğrencilere: - "İklim" kelimesini biliyor musunuz? sorusunu sordüğümüzde –“Hava durumu” da bugünkü iklimdir. - şeklinde ilintileme yapılabilir.

Sözcüklerin öğretiminde tanımlama yöntemi de geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Tanımlama, bir kavramın, bir sözcüğün ne anlama geldiğini, özel ve başlıca niteliklerini belirterek anlatma, açıklama, tanıtmaya işi olarak belirtilmektedir. Örneğin: “sinema” - film izleyebileceğiniz bir yer.

Sınıflandırma, bir sözcüğün veya ifadenin anlamını, alt öğeleri verilerek öğrenciye açıklanmasıdır. Örneğin: “mobilya” - masa, sandalye, gardırop, kanepeler. ...; “giysiler” - ceket, takım elbise, elbise ...; “sanat” - resim, müzik, tiyatro, sinema ...

### **Sözcüklerin etimolojisi**

Öğretici, sözcüklerin etimolojisine inerek öğrencilere hedef dilin uzun ve telaffuzu zor sözcüklerini ezberlemeye yardımcı olur. Örneğin, "bilgisayar" - “bilgi” ve “saymak”.

### **Bağlam**

Bağlam, bir sözcüğün anlamını tahmin etmeyi sağlayan metin olarak tanımlanmaktadır. Yeni sözcüklerin anlamlandırılması, metnin tamamındaki ifadeler aracılığıyla gerçekleştirilir. Sözcüğün metinde gösterilmesi, öğrencinin sözcükler arasında ilişki kurarak tahmin veya çıkarım geliştirmesine yardımcı olur. Yeni bir sözcüğün anlamını bağlamına göre tahmin etme yöntemi öğretmenler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Görsel yardımcıları kullanım yöntemi ile karşılaştırıldığında, bağlam yardımıyla anlamlandırma belirli bir düzeyde dil yeterliliği gerektirir (örneğin: Albert Einstein büyük bir “bilim adamıdır”. Tolstoy büyük bir Rus “yazardır”; Beethoven büyük “bestecidir”).

### **Uluslararası ortak sözcüklerin kullanılması**

İlk derslerde mümkün olduğunca uluslararası ortak sözcüklerin sık kullanılması tavsiye edilmektedir. Başlangıç seviyesi ders kitapları da buna göre araç dili kullanmamak üzerine hazırlanmış, ortak sözcük içeren alıştırmalar ve etkinlikler bulunur.

### **Oyunlar**

Yabancı dil derslerinde oyunlar, öğrencilere rahat ve aktif dil öğrenme-öğretme ortamı sunar. Öğrenci öğrenme endişesinden kurtulur, kendini olabildiğince rahat hisseder. Hafıza oyunları ve kart oyunları dersi çeşitlendirir ve öğrencilerin yeni sözcükler ve kavramları eğlenceli ve kolay bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olur. Bu nedenle, iletişimsel oyunlar sadece öğrencileri eğlendirmenin bir yolu olarak görülmemelidir. Yani geleneksel etkinliklerden daha az önemli değildir ve eğitim sürecinin tam teşekküllü bir parçasıdır. Ayrıca, iletişimsel oyunlar, öğrencilerin edinilen bilgilerden en iyi şekilde yararlandığı alan olması sebebiyle, dil öğreniminde en verimli aktivitelerinden biri olarak kabul edilebilir. İletişim için bir fırsat yaratarak, yapay sınırlarla sınırlandırılabilir bile iletişimsel oyunlar, eğitim süreci ile gerçek dünyayı birbirine bağlayan bağlantı haline gelir.

### **Çeviri**

Yabancı dil eğitiminde çeviri, en kolay ve kullanışlı yol olarak görülmektedir. Yukarıda belirtilen anlamlandırma yöntemlerinin yeterli olmadığı durumlarda, örneğin soyut sözcüklerin açıklanmasında çevirinin gerekli olduğuna inanılmaktadır. Öğrencinin bu tarz sözcükleri yabancı dilde duyduktan sonra anadilde çevirisini vermek en uygundur. Çeviri yöntemi en yaygın yöntem olmasının nedeni rahatlığı ve kolaylığından kaynaklanmaktadır. Çünkü bir sözcüğün anlamını ek yöntemler olmadan ortaya

ıkarabilen tek bağımsız anlamlandırma yöntemidir. Çevirinin dezavantajı, yabancı bir sözcük ile anadildeki bir sözcük arasındaki bağlantının tamamen mekanik, yani düşünmeden yapılmasıdır. Bu, elbette, yeni yabancı sözcüklerin edinimindeki katkısını azaltmaktadır.

Çevri dışındaki anlamlandırma yöntemlerinin avantajlarını irdeleyelim:

1. Yabancı dilde düşünme becerisinin gelişimini sağlar. Yabancı dilden araç dile her geçiş karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, çeviri yöntemi ne kadar az kullanılırsa, öğretici ve öğrencilerin yabancı dil konuşma özgünlük düzeyi o kadar yüksek olur.
2. Öğrencilerin yabancı dil ortamında geçirdikleri süre artar. Konuşma yabancı dilde devam ederken öğrenciler ana içeriği yakalama becerisi gelişir ve bu sayede dinleyerek temel bilgileri çıkarır.
3. İletişimsel yeterlilik gelişir ki bu yabancı dil öğretiminin önde gelen hedefidir. Sözcük anlamlandırma sırasında, öğrenciler sözsüz (kafalarını sallar, gülümser) ve sözlü (sözcüklerin anlamını netleştirmek amacıyla öğreticiye soru sormak) tepki verebilirken, iletişim eylemi kesintiye uğramaz ve iletişim yeterliliği kazanılır.
4. Çeviri dışındaki anlamlandırma yöntemlerinin bazıları yani ilintileme - tanımlama, eşanlamlılar - zıt anlamlılar, bağlam vb. öğrencilerin dilsel tahminlerini ve dilsel gözlemlerini geliştirir. Çünkü öğretici bir dizi asosyatif bağlantılardan faydalanarak, öğrencilerin dil ve konuşma bağlamına dikkatini çeker.
5. Gerçek hayatta iletişim ortakları hiçbir şekilde çeviri yöntemine başvurmazlar. Öğrenci de konuşma kılavuzu veya sözlük gibi herhangi bir yardımcıya başvurma şansı bulunmaz. Bu nedenle çevri dışındaki anlamlandırma yöntemleri öğrencileri gerçek hayatta anadil konuşucuları ile iletişim kurmaya en verimli şekilde hazırlar.

Tüm maddeler gözönünde bulundurulduğunda öğreticinin görevi, eğitim düzeyine, öğrencilerin bilgi düzeyine, kelimenin nitel özelliklerine vb. göre en etkili sunum yolunu seçmektir. Günümüz yabancı dil ders kitaplarının içeriği, sözcük ve dilbilgisel konuların sıralaması ilk dersten itibaren yoğunlukla dersi hedef dilde vermeye imkân tanımaktadır. Hedef dil fark etmeksizin ilk dersler selamlama ile başlamaktadır: Merhaba! Ardından kendini tanıtmak: isimler söyleniyor. Bu aşamada yoğun bir şekilde uluslararası ortak sözcükler kullanılmamalıdır. İlk sözcükler soyuttan ziyade, sınıf ortamında etrafımızda olan somut nesnelere ki onları işaretlerle ya da resimlerle göstererek açıklanabilir. İlk dilbilgisi konularının resim ve tablo kullanılarak görselleştirilebilir: Sorular Bu kim? Bu ne?, temel eylemler konuşmak, okumak, yazmak vb.. Yine de, bir ifadenin anlamını çeviri olmadan hedef dilde iletmek mümkün değilse, öğrencilere bu, ana dilde “fısıltı” ile verilebilir. Buda öğrencilere hedef dilde konuşmalarını, ana dili kullanmamaları yönünde mesaj verir.

Öğrenmenin orta ve ileri seviyelerinde çeviri, sözcük anlamının açıklamasında ana yöntem olmamalıdır. Ana yöntem olarak eşanlamlılar, zıt anlamlılar, sözcüğün kökeni, bağlam ve yorumlama kullanılmalıdır ki öğrencinin bu seviyede sözcük dağarcığı buna imkân vermektedir. Ancak çeviri, konuşma etkinliğinin geliştirilmesinde sağlam bir yöntem olabilir. Böylece bireysel sözcük birimleri ve bütün dilbilgisel yapılar hatırlanır ve dil duygusu gelişir. Bunun yanında belli bir alana göre yabancı dilin öğretimi söz konusu olduğu durumlarda, doğrudan çeviri yöntemi kullanmak en mantıklı yöntemdir.



## Sonuç

Özetle çevri dışındaki anlamlandırma yöntemleri öğrencilerin yabancı dil derslerine olan ilgilerini ve katılımlarını artırdığı görülmektedir. Eğitimin başlangıç seviyesinde, ilk olarak görsel anlamlandırma yöntemlerine (nesnel (sözcüğün doğrudan gösterimi); resimsel (çizim); hareket (eylem gösterimi, yüz ifadeleri, jestler) başvurarak, kademeli olarak sözlü anlamlandırma yöntemlerine (ilintileme, tanımlama, zıt anlam, eş anlam, bağlam vb.) geçiş yapmak tavsiye edilmektedir. Böylece, başlangıç seviyesinde öğretici nesne kullanımının artırılması, jest ve mimiklerle tasvir etmeli, öğrencilerin sözcük anlamını (örneğin durum ve bağlama göre) tahmin edebilmesini teşvik etmelidir. Eğitim süreci ile ilgili talimatlar, ana dilin yanında hedef dilde de ifade ederek kademeli olarak öğrencilerin yabancı dil bilgisi arttıkça azaltılması hedeflenmelidir. Ve bunun yanında, öğrencilere sahip oldukları minimum sözcük bilgisi ve dilbilgisi yapıları ile herhangi bir konu hakkında konuşmayı öğretmek de hedeflenmelidir.

Sözlü yöntemler daha soyut kavramları açıklamaya ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye olanak tanır. Çeviri anlamlandırma yöntemi karışıklığı önlemek amacıyla kullanılması uygundur. Fakat gereksiz kullanımı öğrencilerin konuya olan motivasyonunu ve ilgisini azaltır, konuşma becerisinin geliştirilmesine engel olur. Bu nedenle öğretici yabancı dil derslerinde konuşmanın özgünlüğünü hedeflemelidir. Her öğreticinin görevi, araç dilin kullanımını kademeli olarak azaltmak ve hedef dilin kullanımını arttırmaktır. Öğrencilerin konuşma becerilerini artırmak sürekli gelişen bir dil ortamı yaratmak için araç dilin kullanımı her zaman sınırlandırılmalı ve kararında olmalıdır. Yabancı dil öğreticisi kolaylık olsun diye anadil kullanımına izin vermemeli ve bunu gerçekleştirebilmek için kendisini uygun yöntemler aracılığıyla geliştirerek, araç dili limitli ve mantıklı kullanmayı hedeflemelidir. Eğer öğretici bunu yaparsa, yabancı dil derslerinde araç dilin kullanılması, günümüz kullanımından daha az bir yer kapsayacaktır.

## Kaynakça

- Atkinson, D. (1993). Teaching monolingual classes. Longman, 106.
- Boeckmann, K.-B., Aalto, E., Abel, A., Atanasoska, T., Lamb, T. (2011). Promoting plurilingualism – Majority language in multilingual settings. Strasbourg: Council of Europe, 92.
- Cook, V. (1999). Going beyond the native speaker in language teaching. *TESOL Quarterly*, 33 (2), 185-209.
- Copland, F., Neokleous, G. (2011). L1 to techa L2: Complexities and contradictions. *ELT Journal*, 65 (3), 270-280.
- Deller, S., Rinvulcri, M. (2002). Using the mother tongue; making the most of learner's language. Delta Publishing: English Teaching Professional, 96.
- Jingxia, L. (2010). Teachers' code-switching to the L1 in EFL classroom. *The Open Applied Linguistics Journal*, 3, 10-23.
- Kecskes, I. (2008). The effect of the second language on the first language: The dual language approach: <https://www.albany.edu/faculty/ikecshes/files/babyloniaproofkecskes.pdf>
- Kolossova, T. (2014). Ob osobennostyah prepodavanija ruskogo jazika kak inostrannogo s ispolzovanijem i bez ispolzovanija jazika-posrednika na nachalnom etape. *Vestnik FGOU VPO MGAU* 1, 138-141, (in Russian).
- Language teaching and learning in multilingual classrooms. (2015). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 27.
- Macaro, E. (2001). Analysing student teachers' codeswitching in foreign language classroom: theories and decision making. *The Modern Language Journal*, 85 (4), 531-548.

- Mammadli, A. (2020). Uzaktan Eğitim ve Rusça Öğretiminin Temel Prensipleri:  
<https://webyonetim.bandirma.edu.tr/Content/Web/Yuklemeler/DosyaYoneticisi/437/files/2020%20BICOASP%20Proceedings%20Book.pdf>
- Medgyes, P. (1994). *The Non-Native Teacher*. London: Macmillian, 436-439.
- Mitrofanova, O., Kostomarov, V. (1990). Metodika prepodavanija russkogo jazika kak inostrannogo, Moscow, Russkij jazyk, 268, (in Russian).
- Sarıçoban, A. (2010). Yabancı dil eğitiminde anadil kullanımına izin verilmeli mi? *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, no:38, ss. 164-178.
- Schweers, C. W. (1999). Using L1 in the L2 classroom. *English Teaching Forum*, April-June 1999, 6-13.
- Shherba, L. (1974). Prepodavanie inostrannyh jazykov v srednej shkole. *Obshhie voprosy metodiki, Moscow, Vysshaja shkola*, 112, (in Russian).
- Shimizu, M. (2006). Monolingual or bilingual policy in the classroom:  
<https://core.ac.uk/download/pdf/141876685.pdf>
- Turnbull, M. (2001). There is a role for the L1 in second and foreign language teaching, but.. the *Canadian Modern Language Review*, 57 (4), 531-540.
- Turnbull, M., Arnett, K. (2002). Teachers' uses of the target and first language in the second and foreign language classrooms. *Annual Review of Applied Linguistics*, 22, 204-218.
- Yavuz, M., Şimşek, M. (2008). Yabancı dil öğretim yöntemlerinin eytişimsel incelmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, no: 10/4, ss. 47-64.
- Yıldırım, R., Mersinligil, G. (2000). Use of mother tongue in ELT classes: when and why?:  
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/50056>